МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова
(повна назва вищого навчального закладу)

Кафедра всесвітньої історії

"ЗАТВЕРДЖУЮ"
Проректор з науково-педагогічної роботи
проф.Хмарський В. М.
"24" лютого 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ІСТОРІЇ

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти другий (магістерський)
(назва освітнього рівня)

спеціальність 032 Історія та археологія
(шифр і назва спеціальності (тей)

Факультет історії та філософії
(назва інституту, факультету)

2021–2024

Робоча програма навчальної дисципліни «Теорія та методологія історії»

Розробник: Ковальська Марина Сергіївна, к.і.н., доцент кафедри всесвітньої історії

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри всесвітньої історії

Протокол № 7 від "16" лютого 2021 р.

Завідувач кафедрою _____ (Гребцова І.С.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) факультету історії та філософії

Протокол № 5 від "23" лютого 2021 р.

Голова НМК _____ (Ковальський С. В.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри всесвітньої історії

Протокол № ___ від. "____"_____2022 р.

Завідувач кафедри _____ (_____)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри всесвітньої історії

Протокол № ___ від. "____"_____2023 р.

Завідувач кафедри _____ (_____)
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. **Опис навчальної дисципліни**

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма навчання</td><td>заочна форма навчання</td></tr>
<tr><td rowspan="15">Загальна кількість:
кредитів – 4

годин – 120

залікових модулів – 2

змістових модулів – 2

ІНДЗ* –
<u>реферат статті</u>
(вид завдання)</td><td rowspan="15">Галузь знань
<u>03 Гуманітарні науки</u>
(шифр і назва)

Спеціальність
<u>032 Історія та археологія</u>
(код і назва)

Спеціалізація (ї):
_____
(назва)

Рівень вищої освіти:
Другий (магістерський)</td><td colspan="2">Нормативна</td></tr>
<tr><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>1-й</td><td>1-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td>2-й</td><td>2-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td>20 год.</td><td>8 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>20 год.</td><td>0 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лабораторні</td></tr>
<tr><td>год.</td><td>год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>80 год.</td><td>112 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">у т.ч. ІНДЗ*: - 30 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Форма підсумкового контролю:
Іспит</td></tr>
</table>

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: ознайомити студентів з новітніми тенденціями в розвитку теоретико-методологічної думки світової історіографії, систематизувати отримані студентами в рамках бакалаврської програми знання з теоретико-методологічних проблем історичної науки, сприяти формуванню самостійного рефлексивного мислення. Вивчення теорії та методології історії на сьогодні е важливий покажчик професійної підготовки студентів. Проблеми теорії та методології тісно пов'язана з проблемами історіографії та джерелознавства, загальною історією суспільства, з історією науки та вищої школи.

Завдання: опрацювати основну джерельну базу і літературу по даній дисципліні, проаналізувати новітні тенденції в розвитку теоретичної думки в світі, етапи еволюції теоретичного мислення, основні історичні теорії, фактори, що впливали на розвиток історичної науки, прослідкувати виникнення та розвиток основних форм наукових досліджень, інфраструктуру науки, її трансформацію та еволюцію, структуру методологічних проблем та їх еволюцію в системі наукових досліджень.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

б) фахових загальних (КФЗ.01, КФЗ.06): Знати необхідний комплекс джерел та історіографічний доробок з проблематики курсу; особливості становлення і розвитку історичної науки та її місце в системі наук, категоріально-понятійний апарат історичної науки, сучасні наукові концепції історичного розвитку їх місце і роль у розвитку історичної науки;

в) спеціальних фахових (КФС.02): Вміти узагальнювати фактичний матеріал, застосовувати теоретичні знання на практиці історичного дослідження, визначати основні напрямки наукових досліджень. Використовувати в історичних дослідженнях базові знання в області методології історичної науки , сучасні наукові технології і методики в сфері міждисциплінарних досліджень, що забезпечують отримання якісно нової історичної інформації.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

Знати: необхідний комплекс джерел та історіографічний доробок з проблематики курсу; особливості становлення і розвитку історичної науки та її місце в системі наук, категоріально-понятійний апарат історичної науки, сучасні наукові концепції історичного розвитку їх місце і роль у розвитку історичної науки.

Вміти: узагальнювати фактичний матеріал, застосовувати теоретичні знання на практиці історичного дослідження, визначати основні напрямки наукових досліджень. Використовувати в історичних дослідженнях базові знання в області методології історичної науки , сучасні наукові технології і методики в сфері міждисциплінарних досліджень, що забезпечують отримання якісно нової історичної інформації.

2. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.
Сутність теорії історії та теоретичний рівень вивчення історії

Тема 1. Проблема визначення предмета, об'єкта, сутності, методології історії. Про поняття “теорія та методологія історії”. Джерела та історіографія курсу: історія вивчення проблематики як подвійність теоретичного рівня літератури.

Методологія історії в структурі історичного знання. Метод, методологія, методика. Дві сторони методології – історіософська й гносеологічна.

Етимологія та наукові традиції в інтерпретації змісту формули “методологія історії”. Поняття і категорії як форми наукових знань. Онтологічні категорії історії. Сутність дефініцій: «теорія», «методологія», «філософія історії», «історіософія», «онтологія», «гносеологія» .

Взаємозв'язок методології історії з історіографією, джерелознавством, загальною історією, філософією та суміжними науками.

Тема 2. Місце історії в системі наук. Характеристики класичної, некласичної та постнекласичної науки. Проблема наукового статусу історії. Історична наука як політематичний тип наукової дисципліни.

Предмет історії як науки, її специфіка. Функції історичної науки. Історична свідомість. Історична пам'ять. Сучасні дискусії про предмет історії. Інтегральний характер предмета історії. Загальні закономірності та провідні тенденції історичного пізнання як особливої форми соціальної активності людини. Рівні та етапи пізнавальної діяльності історика. Структура емпіричного та теоретичного знання в історії. Теорія як вища форма наукового знання. Структура, компоненти, функції теорії. Історична теорія і категоріальний апарат історичної науки.

Тема 3. Основні концепції історичного розвитку. Історичний процес в теорії історії. Хронологія дослідження проблеми, визначення історичного процесу та його форми. Концепції історичного розвитку: поступова трансформація ідей та образу історії.

Класифікація теорій історичного процесу. Спрямованість історичного процесу. Рух історії та її зміст у різних методологічних концепціях XVIII-XXI ст.: провіденціалізм, гегельянство, позитивізм, формаційна теорія, теорія зміни цивілізацій, християнський гуманізм, модернізм, постмодернізм.

Фаталізм та невідвертість подій. Історичні події, їхні результати та наслідки. Фінал історії як глобальний наслідок метаісторії.

Тема 4. Історичний час та простір. Поняття про час як базову конструкцію історії. Історіографія вивчення проблеми, найбільш впливові теоретичні дослідження: від початку наукового міркування про час до літератури доби пост- та постпостмодернізму.

Різновиди часу. Історичний час та історичний простір: специфічні ознаки. Циклічна та лінійна історія. Періодизація часу, часова та просторова локалізація історичних подій та явищ. Темпоральність, тривалість, безмежність та ін.характеристики історичних часу та простору. Важливість правильного «розташування» складових явищ історії за допомогою часової структури.

Тема 5. Специфіка історичного знання. Критерії науковості: трансформація вимог до науки. Критерії верифікації наукового знання. Історія як інструмент політичної, династійної та дипломатичної боротьби. Поняття «історична політика», «війни пам’яті». Проблема науковості історичного знання. Соціальний та культурний контекст результату діяльності історика. Скепсис щодо історичної науки протягом низки масштабних криз наукового знання XX-XXI ст.

Принцип фальсифікаціонізму К. Поппера та його опоненти Т. Кун та І. Лакатос. Принцип додатковості по відношенню до теорій історичного процесу.

Особливості історичного пізнання. Історична свідомість та пам’ять.

Тема 6. Об’єктивне і суб’єктивне в історичному пізнанні. Об’єктивність та суб’єктивність в науці. Історія як світоглядна наука. Визначення історичної істинності та об’єктивності. Постановка питання в історії: людський фактор. Соціальна природа знання та різні моделі знання, що відображають досвід соціальної групи або спільности. «Історія, яку творять», та «історія, яку пишуть» (за П. Рікером).

Постмодернізм та історична наука. Переоцінка сутності історичного пізнання (методологічна революція кінця XX ст.): сцієнтистський, суб’єктивістський та сінтетичний етапи.

Змістовий модуль 2.
Методологія історичного дослідження: теоретичний та практичний виміри

Тема 7. Методи та методологія в історичній науці: загальна характеристика. Методологія як система засобів та прийомів роботи історика. Сучасний спектр можливостей науковця. Місце і роль методів в історичному пізнанні. Класифікації методів: принципи побудування. Методика історичного дослідження: характеристика та основні позиції.

Тема 8. Філософські методи в історичному дослідженні. Філософські методи пізнання: аналіз і синтез, індукція і дедукція, сходження від абстрактного до конкретного і т. д. Софістика, майєвтика, догматизм, емпіризм, раціоналізм в метолодогії науки. Критичний та діалектичний методи. Філософські методи за функціональним призначенням (емпірічний, теоретичний, еврістичний етапи дослідження). Значення філософських методів для історичної науки.

Тема 9. Використання логічних методів в роботі історика. Класифікація розумово-логічних методів: формалізація, аксіоматичний метод, аналогія, абстрагування, доведення, моделювання, порівняння, узагальнення. Логіка в історичному дослідженні. Застосування логічних методів в практичній роботі історика.

Використання загальнонаукових методів: класифікація і типологізація, ідеалізація, метод моделювання у науці. Специфіка застосування загальнонаукових методів в історичній науці.

Тема 10. Методологія історії в сучасному світі. Використання в історичній науці методів інших дисциплін. Кількісні методи в історичному дослідження. Метод кластерного аналізу. Кліометрия в історії. Рух за аналітичну міждисциплінарну історію. Міждисциплінарні методи. Переосмислення природи історичного пізнання. Усвідомлення „інаковості” людини минулого як необхідна умова її розуміння. Історія в загальній системі пізнання: зміна парадигми. Трасформація уявлень про соціальну функцію історії. Суспільство, світ-системи та цивілізації: синтез парадигм і структура історії. Нова глобальна історія. Нові вимоги до опрацювання джерел.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		Л	П	Лаб		ср		Л	п	лаб		ср
1	2	3	4	5		6	7	8	9	10		11
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Сутність теорії історії та теоретичний рівень вивчення історії.												
Тема 1. Проблема визначення предмета, об'єкта, сутності, методології історії.	7	2				5	11	1				10
Тема 2. Місце історії в системі наук.	7	2				5	11	1				10
Тема 3. Основні концепції історичного розвитку.	11	2	4			5	21	1				20
Тема 4. Історичний час та простір.	11	2	4			5	11	1				10
Тема 5. Специфіка	6	2	4				1		1			

історичного знання.												
Тема 6. Об'єктивне і суб'єктивне в історичному пізнанні.	6	2	4				1		1			
Разом за змістовим модулем 1	48	12	16			20	56	4	2			50
Змістовий модуль 2. Методологія історичного дослідження: теоретичний та практичний виміри.												
Тема 7. Методи та методологія в історичній науці: загальна характеристика.	16	2	4			10	15	1				14
Тема 8. Філософські методи в історичному дослідженні.	12	2				10	15		1			14
Тема 9. Використання логічних методів в роботі історика.	7	2				5	21		1			20
Тема 10. Методологія історії в сучасному світі.	7	2				5	15	1				14
Разом за змістовим модулем 2	42	8	4			30	66	2	2			62
ІНДЗ						30						
Усього годин	120	20	20			80	120	6	4			112

5. Теми семінарських занять

Не передбачені

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1	Основні концепції історичного розвитку	4
2	Історичний час та простір	4
3	Специфіка історичного знання	4
4	Об'єктивне і суб'єктивне в історичному пізнанні	4
5	Методи історичного пізнання	4
	Разом	20

7. Теми лабораторних занять

Не передбачені.

8. Самостійна робота

№ з/п	5Назва теми/ види завдань	Кількість Годин	
1.	Наука як система знань та соціальний інститут. Історична наука в системі наук та наукового знання. [1, 2, 5]	5	10
2	Методологія історії в структурі історичного знання. Поняття і категорії як форми наукових знань [1, 2, 5]	5	10

3	Використання в історичній науці методів інших дисциплін. Кількісні методи в історичному дослідження. Метод кластерного аналізу. Кліометрия в історії. [1, 2, 3, 5]	5	20
4	Історико-філософські проблеми визначення модернізму. Концепції лінійного прогресизму та європоцентризм. [1, 2, 3, 4]	5	10
5.	Сучасні теорії історичного процесу. [1, 2, 3, 5]	10	14
6	Постмодернізм та історична наука. [1, 2, 3, 5]	10	14
7	Нові тенденції розвитку методології історії. [1, 2, 3, 5]	5	20
8	Історична наука в сучасному світі. [1, 2, 3, 5]	5	14
	Разом	50	112

Формою організації самостійної роботи студентів є виконання наступних завдань:

1. Опрацювання лекційного матеріалу.
2. Опрацювання основної та додаткової літератури.
3. Робота зі словниково-енциклопедичною літературою.
4. Робота з історичною періодикою.
5. Робота з Інтернет-ресурсами.

9. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Під час розробки індивідуального навчально-дослідного завдання студент має поглибити свої відомості про важливі теоретико-методологічні проблеми історичної науки в вітчизняній та зарубіжній літературі, окрім того, викладач має можливість ознайомити студентів з різними методологічними платформами. Студенту пропонується обрати серед 4-х варіантів той, що найбільше розкриває ваші здібності та рівень підготовки. Обрання двох чи декількох варіантів допускається.

1) Знайти та проаналізувати сучасну (яка вийшла за останні 20 років) наукову працю з проблем теорії та методології історії, якої немає в списку рекомендованої літератури. Обсяг – 2 сторінки А4, 1,5 інтервал, 14 кегль.

2) Твір-есе або роздум на тему «Мої погляди на історію», методом саморефлексії. Проаналізувати особливості власного історичного пізнання та ідей щодо ходу історії, історичних процесів взагалі та теоретичних проблем своєї наукової теми. Обсяг – 2 сторінки А4, 1,5 інтервал, 14 кегль.

3) Реферат. Тема для реферату обирається зі списку рекомендованих тем (див. додаток); або пропонується та узгоджується із викладачем власна тема.

Обсяг – 15 сторінок А4, 1,5 інтервал, 14 кегль. Має бути структурований та зі списком використаної літератури.

4) Складання тесту (аудиторно), де обираються одна чи декілька правильних відповідей. Тест для одного студента складається з 20 питань. Загальний список тестових питань надається (див. додаток).

10. Методи навчання

Лекції, пояснення нового матеріалу, бесіда з тем курсу, робота з історичними джерелами, робота з науково-дослідницькими працями, аналіз конкретних історичних ситуацій, самостійна робота. Пояснювально-ілюстративний метод, проблемне викладення, дослідницький метод.

11. Методи контролю

- опитуванням студентів в процесі практичних занять;
- проведенням КР;
- іспит.

12. Питання для підсумкового контролю

1. Види пізнавальної діяльності людини.
2. Наука та наукова діяльність: характерні риси.
3. Структура наукової діяльності та її компоненти.

4. Основні категорії розвитку наукового знання (істина, помилка, критика, монополізація та догматизація знання, теоретизація знання, математизація наукового знання).
5. Поняття про соціальний інститут. Наука як соціальний інститут.
6. Багаторівневий підхід до вивчення соціальної природи науки (“зовнішні” фактори; “внутрішня соціальність” науки; “соціокогнітивний” підхід).
7. Теорії наукових революцій.
8. Наукове співтовариство (рівні та види).
9. Логіко-аксиологічні проблеми історичного пізнання.
10. Поняття про когнітивну інституалізацію науки.
11. Методи історичного дослідження. Класифікація методів.
12. Епістемологічні проблеми історії. Проблеми пізнання історії.
13. Проблема суб’єкта в історичному пізнанні.
14. Поняття про етос науки. Етос історичної науки.
15. Поняття про наукову критику. Основні вимоги конструктивно-критичного підходу. Критика історичного джерела.
16. Проблема амбівалентності вченого: норми та контрнорми. Фактори деформації наукового співтовариства. Політизація і ідеологізація історичної науки.
17. Наука як система з рефлексією. Основні форми історичної рефлексії. Поняття про рефлексивні дисципліни та дисциплінарні традиції.
18. Структура та фактори розвитку науки. Проблема факторів розвитку науки: основні історико-наукові концепції.
19. Сучасний образ науки: загальна характеристика. “Велика наука”.
20. Методологічні пошуки в зарубіжній історіографії в XX ст.: основні тенденції.
21. Формування ведучих теоретико-методологічних напрямків історичної науки XIX – початок XX ст.
22. “Університетська наука”: характерні риси. Складання системи історичної освіти і професійної історичної науки в Україні в контексті європейської університетської традицій.
23. “Методологія історії”: зміст поняття в світлі різноманітних наукових традицій.
24. Структура, рівні та етапи пізнавальної діяльності історика. Специфіка історичного пізнання.
25. Загальні закономірності розвитку наукового знання.
26. Основні етапи в розвитку теоретико-методологічних основ історичної науки в європейській культурній традиції.
27. Спадкоємність в розвитку наукового знання: традиції та новації.
28. Диференціація та інтеграція наук. Процеси диференціації та інтеграції в історичній науці.
29. Емпіричний та теоретичний рівні пізнання в історії. Проблема історичного описання та історичного пояснення.
30. Проблемний та дисциплінарний образи науки. Поняття про учбову та наукову дисципліну. Історична наука як мегадисципліна.
31. Теорія як форма наукового знання. Рівні історичних теорій. Теорія “середнього рівня”.
32. Проблема факторів розвитку історичної науки.
33. Теоретико-методологічний апарат історичної науки. Поняття та категорії як форма вираження наукових знань.
34. Генезис наукового знання. Проблема виникнення науки: основні концепції в історико-науковій літературі.
35. Типологія теоретико-методологічної проблематики історичної науки.
36. Істина та помилки в науковому пізнанні.

13. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль		Модульний контроль 1	Модульний контроль 2 (в т.ч. ІНДЗ)	Підсумковий контроль	Сума балів
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2				
30	30	0	20	20	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	**A**	відмінно	Зараховано
85-89	**B**	добре	
75-84	**C**		
70-74	**D**	задовільно	
60-69	**E**		
35-59	**FX**	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	**F**	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

14. Методичне забезпечення

1. Навчальна програма.

15. Рекомендована література

Основна

1. Зашкільняк Л. Методологія від давнини до сучасності. Львів, 1999.
2. Зашкільняк Л.О. Вступ до методології історії. Львів, 1996.
3. Зашкільняк Л. Сучасна світова історіографія. Львів, 2007.
4. Історіографічний словник. Харків, 2004.
5. Репина Л.П., Зверева В.В., Парамонова М.Ю. История исторического знания. М., 2004.
6. Румянцева М.Ф. Теория истории. Учебное пособие. М., 2002.
7. Яковенко Н. Вступ до історії. Київ, 2007.

Додаткова

1. Артюх В. О. Про історичні смисли слова «історіософія» // Конотопський краєзнавчий збірник. Конотоп, 2013. Вип. 1. С. 56-64.
2. Астахов М. В. Методология исторической науки. Самара, 2006. 289 с.
3. Барг М. Эпохи и идеи: Становление историзма / М. А. Барг. М., 1987. 348 с.
4. Баскаков А.Я., Туленков Н.В. Методология научного исследования: Учебное пособие. Киев, 2002.
5. Блок М. Апология истории, или Ремесло историка. М.: Наука, 1986. 255 с.
6. Бойченко І.В. Філософія історії: Підручник. Київ, 2000.
7. Бондаренко Г. Історичне пізнання: питання теорії і практики. Луцьк, 1998.
8. Бочаров А. В. Основные методы исторического исследования / Алексей Владимирович Бочаров. Томск: Издательство ТГУ, 2006. 190 с.

9. Брило Ю. М. Філософські моделі історичного процесу та їх еволюція у посттойнбіанській філософії історії // Гуманітарний вісник ЗДІА. Запоріжжя, 2013. Вип. 52. С. 157-164.
10. Вен П. Как пишут историю: Опыт эпистемологии. М., 2003.
11. Вільчинський Ю. Філософія історії: теорія взаємопроникнення часу і вічності / Юрій Михайлович Вільчинський. Київ: Поліграфікнига, 2009. 360 с.
12. Гобозов И. А. Введение в философию истории. М.: ТЕИС, 1999. 363 с.
13. Гольцов В. И. Введение в историю. Науковедческие и методологические аспекты исторической науки. Самара: Издательство Самарского университета, 2002. 45 с.
14. Грица Ю. Ю. Генеалогія історичної свідомості // Гуманітарний вісник ЗДІА. Запоріжжя, 2014. Вип. 56. С. 149-161.
15. Гулыга А.В. Искусство истории. М., 1980.
16. Гуревич А.Я. Исторический синтез и школа “Анналов”. М., 1993.
17. Димитрова Л. М. Філософія історії в контексті сьогодення // Вісник НТУ України. Київ, 2007. Вип. 2. Ч. 2.
18. Добролюбський А.О., Мохненко С.С., Добролюбська Ю.А. Нариси історії “Нової історичної науки”. Підручник. Одеса-Херсон, 2001.
19. Дюпон-Мельниченко Ж.-Б., Ададуров В. Французька історіографія ХХ століття. Навчальний посібник для студентів гуманітарних факультетів вищих навчальних закладів. Львів, 2001.
20. Зашкільняк Л. Історична пам'ять та історіографія як дослідницьке поле для інтелектуальної історії // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Львів, 2006-2007. Вип. 15. С. 855-862.
21. Историческая наука и историческое сознание. Томск, 2000.
22. Историческая наука сегодня: теории, методы, перспективы. М., 2011.
23. Историческая наука сегодня: теория, методы, перспективы / Под ред. Л. П. Репиной. М.: Издательство ЛКИ, 2012. 608 с.
24. История и историки в пространстве национальной и мировой культуры: Сборник статей. Челябинск, 2011.
25. Источниковедение. Теория. История. Метод. Источники. М., 2000.
26. Кислюк К. В. Історіософія в українській культурі: від концепту до концепції / Костянтин Володимирович Кислюк. – Харків.: Видавництво ХДАК, 2008. 288 с.
27. Кірієнко А. О. Історичний час як теоретична проблема // Гуманітарний часопис. Харків, 2013. Вип. 2. С. 70-76.
28. Ковальченко И.Д. Методы исторического исследования. М., 1987; 2003.
29. Колеснік І.І. Українська історіографія (XVIII – початок ХХ століття). Київ, 2000.
30. Колінгвуд Р. Ідея історії / Робін Дж. Колінгвуд. Київ: Основи, 1999. 615 с.
31. Коломийцев В. Ф. Методология истории (от источника к исследованию). М.: РОССПЭН, 2001. 191 с.
32. Коломийцев В.Ф. Методология истории (От источника к исследованию). М., 2001.
33. Копосов Н. Е. Как думают историки. М.: Новое литературное обозрение, 2001. 236 с.
34. Кравченко П. А., Мельник А. І. Концептуалізація філософії історії у некласичній методології (стаття перша) / Петро Анатолійович Кравченко, Анатолій Іванович Мельник // Філософські обрії. Полтава, 2015. Вип. 33. С. 48-70.
35. Лавренова О. А. «Время больше пространства...» Историческое и мифологическое время в культурном ландшафте // Вестник Томского университета. Томск, 2010. Вып. 338. С. 52-56.
36. Лаппо-Данилевский А. С. Методология истории. М.: Издательский дом «Территория будущего», 2006. 472 с.

37. Лєбєдєва Ю. О. Самодостатність української історичної науки у XIX ст. // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. Запоріжжя, 2014. Вип. 38. С. 316-321.
38. Ліщук-Торчинська Т. П. Основні сенси нової епістемології філософії історії в межах наративного підходу // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк, 2010. Вип. 27. С. 54-59.
39. Малиновський М. О. Українська історіософія: стан і перспективи вивчення // Вісник ХДАК. Харків, 2014. Вип. 44.
40. Могильницкий Б. Г. Введение в методологию истории. М.: Высшая школа, 1989. 175 с.
41. Могильницкий Б.Г. История исторической мысли XX века. Томск, 2001-2003. Вып. 1.
42. Нагорна Л. П. Історична пам'ять: теорії, дискурси, рефлексії. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. 328 с.
43. Никифоров А. Л. Философия науки: история и методология / Александр Леонидович Никифоров. М.: Дом интеллектуальной книги, 1998. 280 с.
44. Новиков А. М., Новиков Д. А. Методология научного исследования. М.: Либроком, 2009. 280 с.
45. Нові перспективи історіописання / За ред. П.Берка. Київ, 2004.
46. Ортега-и-Гассет Х. История как система // Вопросы философии. 1996. Вып. 6. С. 79-103.
47. Пержун В. Витоки й еволюція історичної свідомості: історико-соціологічний аспект // Релігія та Соціум: Часопис. Чернівці: Рута, 2010. Вип. №1 (3). С. 213-219.
48. Петров А. Е. Перевёрнутая история. Лженаучные модели прошлого // Новая и новейшая история. 2004. Вып. 3.
49. Підгаєцький В.В. Основи теорії та методології джерелознавства з історії України XX століття. Дніпропетровськ, 2001.
50. Пікашова Т.Д., Шашкова Л.О. Основи історії науки і техніки: Навч. посіб. Київ, 1997.
51. Попов М. В. Лекции по философии истории. СПб.: Издательство Политехнического университета, 2010. 236 с.
52. Попова Т. Н. Несколько фактов из персональной истории П. М. Бицилли: К вопросу о достоверности ego-документов / Татьяна Николаевна Попова // Древнее Причерноморье. Одесса, 2013. Вып. 10. С. 513-520.
53. Радугин А.А. Проблемы научной рациональности в современной “философии науки” // Радугин А.А. Философия: Курс лекция. М., 1996. С.237-262.
54. Репина Л.П. Историческая наука на рубеже XX-XX1 вв.: социальные теории и историографическая практика. М., 2011.
55. Репина Л.П. Социальная история в историографии XX столетия (курс лекций). М., 2001.
56. Рикёр П. Память, история, забвение / Поль Рикёр. М.: Издательство гуманитарной литературы, 2004. 728 с.
57. Рузавин Г. И. Методы научного познания. М.: Мысль, 1974. 237 с.
58. Рузавин Г.И. Методология научного исследования. М., 1999.
59. Русакова О. Ф. Историософия: толкования предмета и типология // Научный ежегодник Института философии и права Уральского отделения Российской академии наук. Екатеринбург, 2002. Вып. 3. С. 3–28.
60. Ручка А.О., Танчер В.В. Курс історії теоретичної соціології. Київ, 1995.
61. Савельева И. М., Полетаев А. В. Теория исторического знания: Учебное пособие. СПб.: Издательство «Алетейя. Историческая книга», 2007. 523 с.
62. Савельева И.М., Полетаев А.В. Знание о прошлом: теория и история. В двух томах. СПб., 2003, 2006.

63. Савин А. Э. Методология истории и трансцендентальная философия: постановка проблемы // Вестник Томского государственного университета. Томск, 2007. Вып. 300(1). С. 64-67.
64. Самылов О. В. Принцип историзма в историософских концепциях Ф. Гельдерлина и Ф. Шлегеля / Олег Валерьевич Самылов // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. Тамбов: Грамота, 2012. С. 169-173.
65. Сандюк Л. О., Юшкевич Ю. С. Осягнення часу в екзистенціальному вимірі // Філософські дослідження: збірник наукових праць Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля. Луганськ, 2011. Вип. 14. С. 237–245.
66. Скворець В. О. Простір і час формування та функціонування життєустрою народу // Гуманітарний вісник ЗДІА. Запоріжжя, 2011. Вип. 44. С. 139-146.
67. Смоленский Н. И. Теория и методология истории. М.: Издательский центр «Академия», 2008. 272 с.
68. Сумченко І. Особливості сприйняття простору та часу в традиційній культурі // Докса: Збірник наукових праць з філософії та філології. Одеса, 2010. Вип. 15. С. 303-312.
69. Сучасна зарубіжна соціальна філософія: Хрестоматія. Київ, 1996.
70. Сучасна політична філософія: Антологія. Київ, 1998.
71. Тош Джон. Стремление к истине. Как овладеть мастерством историка. / Пер. с англ. М., 2000.
72. Уайт Х. Метаистория: Историческое воображение в Европе XIX в. Екатеринбург, 2002.
73. Фаренік С. Логіка і методологія наукового дослідження. Київ, 2000.
74. Философия и методология науки / Под ред. А. И. Зеленкова. Минск: ГИУСТ, 2011. 479 с.
75. Философия истории / Под ред. И. И. Кального. СПб.: Юридический центр Пресс, 2007. 430 с.
76. XX век: Методологические проблемы исторического познания. М., 2001, 2002. Ч.1-2.
77. Шлыков В. М. Философия истории Г. Гегеля // Вестник Российского нового университета. Москва, 2011. Вып. 1. С. 7-10.
78. Штанько В. И. Философия и методология науки. Харьков: ХНУРЭ, 2002. 292 с.
79. Элиаде М. Космос и история. М.: Прогресс, 1987. 312 с.
80. Юнг К. Г. Проблемы души нашего времени. / Карл Густав Юнг. М.: Издательская группа "Прогресс", "Универс", 1993. 336 с.

16. Електронні інформаційні ресурси

http://worldhistory.onu.edu.ua – сайт кафедри всевітньої історії Одеського національного університету імені І.І. Мечникова
http://library.onu.edu.ua – сайт Наукової бібліотеки ОНУ імені І.І. Мечникова.

17. Теми практичних занять

Заняття 1. Основні концепції історичного розвитку (4 год.)

1. Поняття історичного процесу. Соціальне буття людства та його протиріччя.
2. Проблеми змісту та спрямованості історичного процесу, його об’єкт та суб’єкт.
3. Періодизація теорій історичного процесу. Загальна характеристика зміни ранніх уявлень про історичний процес. Прогрес, регрес та циклічність.
4. Формування теоретичних та методологічних підходів до історії в XIX-XX ст.: основні тенденції.

5. Марксистський підхід до розуміння історичних процесів. Формаційна теорія.
6. Цивілізаційна теорія. Модернізм та постмодернізм.
7. Сучасні теорії історичного процесу.

Література

1) *Бондаренко Г. Теорія і методологія історії. Луцьк, 2011. 196 с.*
2) *Зашкільняк Л. Методологія від давнини до сучасності. Львів, 1999.*
3) *Зашкільняк Л.О. Вступ до методології історії. Львів, 1996.*
4) *Яковенко Н. Вступ до історії. Київ, 2007*
5) *Гречко П.К. Концептуальные модели истории: Пособие для студ. М., 1995.*

Заняття 2. Історичний час та простір (4 год.)

1. Час як фізична категорія. Загальні властивості та ознаки часу.
2. Класифікація уявлень про час.
3. Абсолютний, історичний, параллельний, сакральний, уявний час.
4. Специфіка роботи істориків із часом. Інтервальна структура часу та темпоральна референція.
5. Поняття історичного простору. Загальний та конкретний історичний простір.

Література

1) *Вільчинський Ю. Філософія історії: теорія взаємопроникнення часу і вічності / Юрій Михайлович Вільчинський. – Київ, 2009.*
2) *Гриця Ю. Ю. Генеалогія історичної свідомості // Гуманітарний вісник ЗДІА. Вип. 56. Запоріжжя, 2014.*
3) *Димитрова Л. М. Філософія історії в контексті сьогодення // Вісник НТУ України. Вип. 2. Київ, 2007.*
4) *Колінгвуд Р. Ідея історії / Робін Дж. Колінгвуд. Київ, 1999.*
5) *Лавренова О. А. «Время больше пространства...» Историческое и мифологическое время в культурном ландшафте // Вестник Томского университета. Вып. 338. Томск, 2010.*
6) *Сандюк Л. О., Юшкевич Ю. С. Осягнення часу в екзистенціальному вимірі // Філософські дослідження: збірник наукових праць Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля. Вип. 14. Луганськ, 2011.*
7) *Скворець В. О. Простір і час формування та функціонування життєустрою народу // Гуманітарний вісник ЗДІА. Вип. 44. Запоріжжя, 2011.*

Заняття 3. Специфіка історичного знання (4 год.)

1. Проблема науковості історії. Чи має право історія називаться наукою: історія розвитку даної проблеми.
2. Сузір'я історичних дисциплін. Дивергенція і конвергенція.
3. Функції історичної науки.
4. Історичне пізнання та історична свідомість.

Література

1) *Зашкільняк Л. Методологія від давнини до сучасності. Львів, 1999.*
2) *Яковенко Н. Вступ до історії. Київ, 2007*
3) *Бондаренко Г. Історичне пізнання: питання теорії і практики. Луцьк, 1998.*
4) *Баскаков А.Я., Туленков Н.В. Методология научного исследования: Учебное пособие. Киев, 2002.*
5) *Бойченко І.В. Філософія історії: Підручник. Київ, 2000.*

6) *Добролюбський А.О., Мохненко С.С., Добролюбська Ю.А. Нариси історії "Нової історичної науки". Підручник. Одеса-Херсон, 2001.*
7) *Дорошенко Н.М. Становление и развитие методологии истории. Учебное пособие. Калинин, 1987.*
8) *Фаренік С. Логіка і методологія наукового дослідження. Київ, 2000.*

Заняття 4. Об'єктивне і суб'єктивне в історичному пізнанні (4 год.)

1. Принципи вивчення минулого.
2. Проблема істинності історичних знань.
3. Сучасність і історія: ідеологія проти науки.
4. Проблема свободи наукової творчості.
5. Історична справедливість як наукова і моральна дилема.

Література

1) *Блок М. Апологія історії, або Ремесло історика. Київ, 2018.*
2) *Тош Джон. Стремление к истине. Как овладеть мастерством историка. / Пер. с англ. М., 2000.*
3) *Нагорна Л. П. Історична пам'ять: теорії, дискурси, рефлексії. Київ, 2012.*
4) *Савельева И.М., Полетаев А.В. Знание о прошлом: теория и история. В двух томах. СПб., 2003, 2006.*
5) *Вен П. Как пишут историю: Опыт эпистемологии. М., 2003.*
6) *Петров А. Е. Перевёрнутая история. Лженаучные модели прошлого // Новая и новейшая история. Вып. 3. 2004.*

Заняття 5. Методи та методологія в історичній науці: загальна характеристика (4 год.)

1. Розуміння методологічної вертикалі: шляхи пізнання; підходи; концепції; методи; методики. Вузьке та широке розуміння методу в історичній науці.
2. Діалектика – загальний шлях пізнання.
3. Два значення метафізики.
4. Загальнонаукові методи пізнання.
5. Типологія методів історичного пізнання.
6. Сучасний спектр методів історичного пізнання.

18. Додаток

Теми для рефератів:

1. Образ науки в контексті концепцій модерної епохи.
2. Образ науки в контексті концепцій постмодерної епохи.
3. Основні види пізнавальної діяльності людини. Наукове пізнання: характерні риси. Основні параметри наукового знання.
4. Структура наукової діяльності та її компоненти.
5. Наука як когнітивна система та її компоненти. Теорія та методологія в когнітивної системі історичної науки.
6. Наука як соціальний інститут. Когнітивна та соціальна інституціоналізація науки.
7. Соціальна природа науки. Роберт Мертон про етос науки.
8. Наукове співтовариство: рівні та види. Фактори деформації наукового співтовариства.
9. Наукова школа як вид співтовариства. Про поняття "наукова школа" в історіографії.
10. Наукові школи істориків в XIX-XXI ст. (Європа, Україна, Росія).

11. Генезис наукового знання. Проблема демаркації наукового знання в історіографії науки.
12. Моделі розвитку науки.
13. Поняття про наукову раціональність. Етапи наукової раціональності. Класична, некласична та постнекласична наука: характерні риси.
14. Проблема факторів розвитку науки в історіографії. Інтерналізм і екстерналізм. Перехід до комплексно-параметричного аналізу науки.
15. Проблема факторів розвитку історичної науки в історіографії. Поняття про "історіографічний процес".
16. Диференціація та інтеграція наукового знання. Класифікації наук. Історична наука як мегадисципліна. Класифікація історичних дисциплін.
17. Наука як система з рефлексією. Поняття про рефлексівні дисципліни та дисциплінарні традиції історичної рефлексії.
18. "Методологія історії": зміст поняття в контексті наукових традицій.
19. Типологія теоретико-методологічної проблематики в історичній науці та її еволюція. Поняття про теоретико-методологічні основи історичних концепцій.
20. Викладання теоретичних дисциплін історії в університетах Європи. Теорія та методологія історії в учбовому процесі в університетах України та Росії XIX – поч. XX ст.
21. Історія методології історії в СРСР. Теоретико-методологічні дослідження та інфраструктура методології історії в радянської історичної науці в 1960-1980-х рр.
22. Теоретико-методологічні дослідження та інфраструктура методології історії в сучасній Україні.
23. Еволюція епістемологичного ідеалу та оцінки пізнавальних можливостів історії.
24. Загальні принципи наукового пізнання та теоретичні аспекти пізнання в історії.
25. Етапи формування теоретичної історії.
26. Прагматична історія.
27. Критична історія.
28. Інтелектуально-генетична історія.
29. Соціологічна історія.
30. Основні напрямки розвитку теоретичної історії першої половини XX ст.
31. Теоретична історія другої половини XX ст.
32. Об'єкт і предмет пізнання історії.
33. Історик як суб'єкт пізнання.
34. Закон і закономірність в історії.
35. Особа та народ в історії.
36. Рівні пізнавальної діяльності історика.
37. Особливості теоретичного знання; Теорія як вища форма наукового знання.
38. Проблема об'єктивності історії.
39. Наукові категорії. Специфіка історичного категоріального апарату.
40. Етапи пізнавальної діяльності історика.
41. Методи історичного дослідження.
42. Класифікація наукових методів.
43. Класифікація історичних знань.
44. Проблема істинності в історії.
45. Аксіологічні аспекти історичних знань.
46. Історична свідомість суспільства.
47. Історія і політика; історія і ідеологія; соціальні функції історії.
48. Історія і мистецтво.
49. Історична свідомість та історична наука в ситуації постмодерна.
50. Проблема постмодернізму в історіографії.
51. Проблема кризи історичної науки в історіографії.

52. «Територія історії» в інтердисциплінарному контексті.
53. Сучасні проблеми історичного тексту. Історичний дискурс.
54. Методологические пошуки в історіографії в кінці XX – на початку XXI ст.: основні тенденції.
55. Нові тенденції в розвитку рефлексивних дисциплін.

Тестові завдання

1. Які дві складові частини методології історії:
а) історіографія та історіософія;
б) історіософія та гносеологія;
в) гносеологія та джерелознавство.

2. Хто є автором наукової праці «Методологія російської історії»:
а) Карєєв М.І.;
б) Соловйов С.М.;
в) Ключевський В.О.

3. Які риси характерні для історії як процесу суспільного розвитку:
а) єдність і закономірність;
б) множинність і незмінність;
в) єдність і множинність.

4. Хто обґрунтував ідею поступального розвитку людства:
а) Галілей;
б) Віко;
в) Леонардо да Вінчі.

5. Який науковий термін визначає закономірність суспільного розвитку:
а) фаталізм;
б) раціоналізм;
в) детермінізм.

6. Хто є автором висловлювання «В історії все вирішує випадковість»:
а) Гегель;
б) Шпенглер;
в) Ніцше.

7. Агностицизм стверджує, що:
а) минуле можна пізнати;
б) минуле не можна пізнати;
в) минуле не існує взагалі.

8. Як впливає на розвиток цивілізації сприятлива природно-географічне оточення:
а) прискорює;
б) гальмує;
в) інколи прискорює, інколи гальмує.

9. За який час первісні люди дійшли із своєї колиски у Східній Африці до берегів Тихого океану:
а) за 1 тисячу років;
б) за 10 тисяч років;

в) за 15 тисяч років.

10. У яких країнах запроваджена політика обмеження народжуваності:
а) Китай, Індія, Сингапур;
б) Китай, Японія, Корея;
в) Японія, Індія, Індонезія.

11. Хто є засновником теорії демографічного детермінізму:
а) Джон Стюарт Міль;
б) Мальтус;
в) Огюст Конт.

12. Яка теорія вважає спосіб виробництва матеріальних благ визначальним фактором історичного процесу:
а) марксизм;
б) позитивізм;
в) неокантіанство.

13. Який є правильний з трьох способів пояснення рушійних сил суспільного прогресу:
а) дуалізм;
б) монізм;
в) плюралізм.

14. Хто вперше застосував термін «революція» в науковому творі:
а) Джордано Бруно;
б) Коперник;
в) Галілей.

15. Як називається крайня форма закритого суспільства:
а) етатизм;
б) тоталітаризм;
в) більшовизм.

16. Хто вперше поділив історію людства на три епохи – дикість, варварство, цивілізацію:
а) А. Фергюсон;
б) Льюїс Морган;
в) Дарвін.

17. Чиї це слова: «Історія є не що інше, як біографія великих людей»:
а) Ніцше;
б) Карлейль;
в) Лев Толстой.

18. Як називається час, заповнений діяльністю людини:
а) час-тривалість;
б) час-інтенсивність;
в) хронологічний час.

19. Хто автор вислову: «Машини часу не було, немає і не буде»:
а) Ейнштейн;
б) Гінзбург;

в) Оппенгеймер.

20. Який римський поет прославляв «золотий вік» в минулому:
а) Овідій;
б) Вергілій;
в) Катулл.

21. Хто з перелічених мислителів є засновником теорії провіденціалізму:
а) Фома Аквінський;
б) Августин Блаженний;
в) Григорій Великий.

22. Які дві теорії історичного процесу виникли майже одночасно в 1840-ті роки:
а) раціоналізм, марксизм;
б) позитивізм, релятивізм;
в) позитивізм, марксизм.

23. До якої теоретичної доктрини слід віднести українських істориків XIX ст. М. Антоновича, М. Костомарова, М. Драгоманова:
а) романтизму;
б) позитивізму;
в) марксизму.

24. Які цивілізації, за думкою Тойнбі, дожили до наших часів:
а) китайська, індійська, єгипетська, андська, японська;
б) китайська, індійська, ісламська, західна, російська;
в) індійська, японська, корейська, християнська, ісламська.

25. Хто з українців стали засновниками теорії християнського гуманізму:
а) Сковорода, Юркевич, Вернадський;
б) Юркевич, Соловйов, Бердяєв;
в) Бердяєв, Костомаров, Грушевський.

26. Яке з сучасних методологічних течій стверджує, що узагальнення передує фактам і створює їх:
а) модернізм;
б) неопозитивізм;
в) постмодернізм.

27. Скільки значень слова «історія» існують в англійській та російській мовах:
а) два;
б) чотири;
в) шість.

28. У якого столітті з’явилось слово «історія»:
а) V ст. до н.е.;
б) III ст. до н.е.;
в) II ст. н. е.

29. Як в Стародавній Греції в дописемну епоху звалися виконавці текстів гомерівських поем:
а) аеди;

б) рапсоди;
в) барди.

30. У якій країні Європи найдовше існували усні історичні сказання:
а) Ісландії;
б) Росії;
в) Чорногорії.

31. У якому столітті з'явилася історія як наука:
а) XIII ст.;
б) XVIII ст.;
в) XIX ст.

32. У якій хронологічній послідовності творили три видатні історики:
а) Соловйов;
б) Карамзін;
в)Ключевський.

33. Який видатний історик XVIII ст. першим писав про гетьмана Мазепу в Західній Європі:
а) Гізо;
б) Вольтер;
в) Гердер.

34. Кого з перших українських істориків вважали «справжнім європейцем»:
а) Григорія Граб'янку;
б) Миколу Костомарова;
в) Володимира Антоновича.

35. Якому видатному історику XX ст. належить фраза: «Історія це пошук, і в цьому сенсі історія – наука»:
а) Коллінгвуд;
б) Тойнбі;
в) Бродель.

36. Який переважає процес в історичному пізнанні:
а) диференціація;
б) гіперболізація;
в) інтеграція.

37. Чому в історичному пізнанні суб'єктів має двоїсту сутність:
а) тому, що він особа, індивід;
б) тому, що він є продуктом соціального середовища;
в) тому, що він і особа, і продукт середовища.

38. Що шукає історик, вивчаючи минуле:
а) правду;
б) істину;
в) щось інше.

39. Хто сказав: « Платон мені друг, але істина дорожче»:
а) Цицерон;

б) Демокріт;
в) Сократ.

40. «Історія є політика минулого і політика, є історією сучасності». Чиї це слова:
а) М. Грушевський;
б) К. Ясперс;
в) Е. Фрімен.

41. Як називається сукупність уявлень і переконань певного суспільства про своє минуле:
а) історична свідомість;
б) історичне пізнання;
в) національна самосвідомість.

42. Хто є засновником діалектики як загального методу пізнання:
а) Аристотель;
б) Платон;
в) Сократ.

43. Чиї це слова: «Діалектика є принципом всякого руху, всякого життя і всякої діяльності»:
а) Гегель;
б) Кант;
в) Шопенгауер.

44. Окрім діалектики, скільки ще існує груп методів пізнання:
а) три;
б) дві;
в) чотири.

45. В якому році Декарт розробив правила використання загальнонауковими методами дослідження:
а) в 1837;
б) в 1637;
в) в 1737.

46. Кого називають «батьком структуралізму»:
а) Броделя;
б) Мішеля Фуко;
в) Леві-Строса.

47. Скільки існує методів історичного пізнання, за думкою В. Ключевського:
а) один;
б) два;
в) три.

48. «В основі всілякої критики лежить порівняння». Хто так говорив:
а) Марк Блок;
б) Люс'єн Февр;
в) Карл Ясперс.

49. Хто з істориків за використання кількісних методів в економічній історії одержав Нобелівську премію:
а) І.Д. Ковальченко;
б) Р. Фогель;
в) Джон Сміт.

50. Якого радянського вченого справедливо звинувачують у нехтуванні емпіричною працею:
а) М.М. Дружиніна;
б) Є.В. Тарле;
в) М.Н. Покровського.

51. Наука - це:
а) система знань
б) одна з форм людської діяльності
в) процес пізнання
г) соціальний інститут

52. Наука - це:
а) систематизоване знання
б) форма суспільного пізнання
в) частина культури
г) соціальне явище

53. Види пізнавальної діяльності:
а) практично-емпіричне пізнання
б) художньо-естетичне пізнання
в) наукове пізнання
г) буденне пізнання

54. Практично-емпіричне пізнання:
а) конкретне
б) чуттєве-наочне
в) теоретико-логічне
г) досвідчене

55. Художньо-естетичне пізнання:
а) образне
б) чуттєве-наочне
в) теоретико-логічне
г) суб'єктивно-індивідуалізоване

56. Причини спотворення історичного образу
а) обмеженість джерельної бази
б) спотворення фактів
в) недосконалість методики
г) вплив позанаукових чинників на дослідника

57. Авторы і прихильники «кейс стадис»:
а) Майкл Малкей
б) Пьєр Дюгем
в) Томас Кун

г) Генріх Ріккерт

58. Рефлексивні дисципліны:
а) методологія історії
б) генеалогія
в) історія історичної науки
г) епістемологія історії

59. Постнекласична наука:
а) 1970-ті рр.- поч..XXI ст.
б) XVII- кінець XIX ст..
в) кінець XIX – 1970-ті рр.
г) XXI ст.

60. Школи істориків:
а) В.А.Антонович, О.С.Грушевський, І.А.Линниченко
б) Л.фон Ранке та його учні
в) В.О.Ключевський, П.М.Мілюков, С.М.Соловйов
г) Н.М.Карамзін, М.М.Щєрбатов

61. Наукове пізнання:
а) образне
б) теоретико-логічне
в) раціональне
г) інтерсуб'єктивне

62. Наука - це:
а) когнітивна система
б) пізнавальний процес
в) культурне явище
г) соціальне явище

63. Наукове пізнання:
а) теоретико-логічне
б) дискурсивне
в) раціональне
г) колективне

64.Наука як система знань включає:
а) фактуальну базу
б) конкретно-фактичний апарат
в) наукові установи
г) проблеми, принципи, концепції

65.Структура наукової діяльності:
а) предмет науки
б) об'єкт науки
в) категоріальний апарат
г) етичні зразки

66.Загальні модели історії науки:
а) кумулятивистська

б) наукова революція
в) case studies
г) формаційна

67. Авторы і прихильники кумулятивистської модели розвитку науки:
а) Огюст Конт
б) Томас Кун
в) В.І.Ленін
г) Пьєр Дюгем

68. Причини спотворення історичного образу:
а) обмеженість джерельної бази
б) спотворення фактів
в) недосконалість методики
г) вплив позанаукових чинників на дослідника

69. Параметри наукового знання:
а) об'єктивність
б) логічність
в) систематизованість
г) повнота

70.Спеціальні історичні дисципліни:
а) джерелознавство
б) палеографія
в) нумізматика
г) фалеристика

71.Спеціальні дисципліни історичного профілю, що вивчають процес історичного пізнання:
а) історіографія
б) теоретичне джерелознавство
в) методологія історії
г) філософія історії

72.Структура історичних дисциплін:
а) загально-історичні
б) спеціальні історичні дисципліни
в) рефлексивні історичні дисципліни
г) наукознавчі дисципліни

73. Завдання наково-пізнавальної діяльності:
а) отримання знань
б) створення естетичних цінностей
в) пізнання суті явищ
г) пізнання законів розвитку явищ

74. Наука як соціальний інститут включає:
а) наукове співтовариство
б) теорії і концепції
в) наукові установи
г) нормативи наукової діяльності

75. Наука як соціальний інститут сформувалася:
а) у XII ст.
б) у XVII ст.
в) у XIX ст.
г) у V ст. до н.е.

76. Наука як система знань включає:
а) фактуальну базу
б) конкретно-фактичний апарат
в) наукові установи
г) проблеми, принципи, концепції

77. Спеціальні історичні дисципліны:
а) антикознавство
б) медієвистика
в) археологія
г) історіографія

78.Класична наукова раціональність:
а) XVII - кінець XIX ст.
б) кінець XIX- 1970-ті рр.
в) 1970-ті – поч. XXI ст.
г) поч. XXI ст.

79.Школи істориків:
а) В.А.Антонович, О.С.Грушевський, І.А.Линниченко
б) Л.фон Ранке та його учні
в) В.О.Ключевський, П.М.Мілюков, С.М.Соловйов
г) Н.М.Карамзін, М.М.Щєрбатов

80. Некласична наука:
а) кінець XIX – остання третина XX ст.
б) XVII ст..
в) XVIII - XIX ст.
г) XXI ст.

81. Основні методологічні напрями в XIX ст.:
а) романтизм
б) позитивізм
в) неокантіанство
г) прагматизм

82. Історичний факт - це:
а) реальна історична подія
б) джерело, що піддалося тлумаченню (інтерпретації)
в) абсолютно достовірне знання про об'єкт дослідження
г) знання про об'єкт дослідження

83.Історико-філологічні факультети були утворені в університетах Російської імперії в:
а) 1755

б) 1805
в) 1917
г) 1850

84.Історичні факультети були утворені в університетах СРСР в:
а) 1917
б) 1934
в) 1945
г) 1991

85.Теоретичні підходи до вивчення історії в сучасній історіографії:
а) антропологічний
б) культурологічний
в) гендерний
г) постмодернистський